

MÁROK TAMÁS

Alföldi operál

■ GOUNOD: FAUST ■

Egy mai metropolis külvárosában indítja Faustját Alföldi Róbert. Már a nyitány alatt széjjelnyílik a függöny. Valahol a türelmi zónában vagyunk, lenge, könnyű lányok illegnek, keményebb prostik kelletik magukat. A szín közepén kopár fa. Egy vagány csávó numerát vesz, majd ott helyben, állva, a szín hátsó traktusában megkúrja a nőt – a szó pontosan fedi, ami megesik. Kicsivel később egy asszony tízéves forma lányát adja el egy öreg pedofilnak. Alig kezdődött el a darab, máris hányni támad kedvünk. Rendezőnk nyílt sisakkal játszik: már az előadás harmadik percében kijelöli értelmezésének szélső határait.

Botrányos? Meghökentető? Ugyan! Csak az lepődhet meg, aki nem néz tévét, s nem olvas napi újsághíreket. A furcsaság legföljebb annyi, hogy mindez operaszínpadon, egy klasszikus mű örvén jelenik meg. Persze ha gondosabban végignézzük az előadást, nincs abban semmi forradalmi. Könnyű kis koráthelyezés, ami következetes, és jól működik.

Faust nem öreg tudós, hanem kiábrándult középkorú értelmiségi, aki olyan

depi, hogy mingyá' öngyi lesz. Így aztán Mefisztónak nem is kell őt megfiatalítania, s a mindig kínos átváltoztatási jelenet meg van spórolva. Pizkosszürke fal mindenütt és magas ablak. Az üres lakás egyetlen berendezési tárgya egy franciaágy. Ismerős albérleti darab, amelyet évek óta nem vetettek be, s általában ruhástól alszanak benne. Kevés kiábrándítóbbat lehet elképzelni.

Öngyilkossága kapcsán Faust egyre mérget emleget, ám közben egy pisztollyal hadonászik. Mefisztó fiatalító italtól énekel, s helyett rózsaszín, villogó, szív alakú nyakéket ad át. Francia nyelvű az előadás, ám a jelenethez nem illeszkedő eredeti szöveget magyarul is kivetítik. Bizony nem ártott volna hozzászabni dikciót akcióhoz, mert a darab több pontján köszönő viszonyban sincsenek egymással. Persze a kínos pillanatokon sokat enyhít, hogy a szövegvetítést alig látni.

A produkció a FranciArt nevű frankofon kulturális rendezvénysorozat nyitó eseményének volt szánva, a Francia Kulturális Intézet is támogatta létrejöttét. A nehezen kibetűzhető kivetítőt is e projekt keretében kaptuk. A bemutatót élőben közvetítette az M2. Az előadás állítólag koprodukció a Nizzai Operával, de ott a közvetítés elmaradt, technikai malőr adódott. Persze ha már a francia állam szánt rá némi eurót, akkor az agyonjátszott Faust helyett szívesebben vettük volna itt, Szegeden példának okáért Gounod-tól a *Romeo és Júliát*, avagy Massenet-től a *Werthert*, netán a *Don Quijotét*. Mindegyik ősbemutató lett volna a városban. Az ünnepek többek között arra is való, hogy szokatlan dolgokkal ismerkedjünk.

A „kulturális segélyprogram” keretében négy anyanyelvű vendégeket is kaptunk. A franciák nem épp magas szintű vokális kultúrájukról híresek az opera világában, de ezek a vendégek náluk is legföljebb a harmadik vonalat képviselhetik. Daniel Galvez-Vallejo fedett, fakó hangon adja a címszerepet, egyénisége híján van mindenféle varázsnak. Fernand Bernadi basszbaritonjának nem csúnya az alapszíne, de épp ott nem szól, ahol legjobban kellene neki. Sem hangerővel, sem -magassággal, sem -mélységgel nem győzi Mefisztó sátáni szölamát. S bizony a személyiségéből is éppen ezek a jegyek hiányoznak. (Nota bene: a múlt század elején korának világsztárja, Marcel Journet szaggatta Mefisztó jelmezét a Tisza partján. Több lett volna egy, de minőségi francia.) Jacques Gay világos baritonjának sötétítéssel és túlfeszítéssel próbál némi súlyt kölcsönözni. A legtöbb örömmünk még Raphaëlle Farman nőies lényében, korrekt szopránjában tellett. A dirigens, Vincent Monteil magabiztosan kormányozza a darabot a vagabund rendezés viharai közepette.

Nem tudni, mi volt előbb, a koncepció vagy a szereposztás. Ha a tyúk, akkor Alföldinek pizkok szerencséje van, ha viszont a tojás, akkor zseniális színházi bűvész. Adva van egy köpcös, kopaszodó, tokás, unalmas pacák – hát ebből sose lesz ifjú amorózó... Nosza, fogjuk föl unott középkorú értelmiséginek! Jön hozzá egy cingár, közepes hangú Mefisztó-aspiráns – ábrázoljuk könnyed gazfickónak, kedélyes maffiózónak! S ha már ilyen gyöngö a fölhozatal, tupirozzuk föl valami mással az előadást. Alföldi diagnózisa e Faust-produkció lehetőségeiről aggasztóan reális, és a választott megoldása is csaknem optimális. Művészeitől varázslatot nem remélhet, a katarzis mellőzésére pedig neki magának is erős hajlama van. Eلسzórakozik hát a darabban, s egy füst alatt bennünket is szórakoztat. Ám közben azért nem veszi el a hitét, hogy a közismert események kapcsán a saját történetét mesélje. Első operarendezésnek több, mint biztató: nem azt veszi komolyan a darab-

Mefisztó a kintinban (Fernand Bernadi)

Révész Róbert felvételei

Jacques Gay (Valentin) és Fernand Bernadi

ból, amit Gounod, netán Goethe annak szánt, inkább korunkról beszél a mű kapcsán.

A nyitó képben Mefisztó egy almát gurít Faustnak, aki nem tud mit kezdeni vele. Am az ördög egyszer csak elővarázsolja Margitot is (ugyanabból a kedélytelen ágyból). Mademoiselle Farman vajszerű kosztümjében lefegyverző mosollyal veszi ki a kezéből a tiltott gyümölcsöt, s harap bele. Ez volna hát a csábítás almája, a tudás, az eredendő bűn? No de arról a kopasz fáról, amely egy képpel ezelőtt kiszáradt már?

A második kép: vasúti pályaudvar. A katonák akárha az iraki háborúba indulnának. Valentin az elitkommandó Rambója. Fekete zubbonya alól kivillan promóciós fehér pólója: Margit arca van rányomtatva. Két főlvonással odább majd Margitot láthatjuk *valentinos* T-shirtben. Így, így!, bölintünk, ott van ebben a vonzalomban a testvérszerelm árnyéka. Valentin ismert imája – szerelmi vallomás Margithoz.

Alföldi aprólékosan kiszámítva időközönként idézőjeleket tesz ki, vagy ha tetszik, elidegenítő effektusokat alkalmaz: a kórusjelenethez például bejön a színházi karnagy, s szmokingban besegít a kar együtt tartásába, majd széles gesztussal megköszöni a tapsot. Később Mefisztó áll be az árokba dirigálni a karmester mögé. A jelenet végén kék kabát fordul, fehér széksor gurul, piros kabát guggol, s máris előttünk a francia trikolor. Éljen Franciaország! Liberté! Fraternité! Égalité! – tisztelgünk, s már gördülhet is tovább a sztori. Valentin és Mefisztó első összecsapásában a sátán körtűzzel védelmezi magát. A fölmutatott kereszt alig látszik, az ördögöt egy Krisztus-forma nyomorék fiú készlettel meghátrálásra. Rendezőnk – megfelelő súlyú színpadi művészek híján – meg sem kísérelheti a lehetetlent, hogy a jelenet azzá emelkedjék, aminek gyárilag szánták: a két hős egymásnak feszülése elmarad. Viszont egyes eszközökkel illusztrálja azt, ami nem történik meg.

A nagy szerelmi képnek egy lakótelep folyosója ad ridet otthont. Virágcsokrát Siebel szétveri a kilincsen, majd festékszóróval szívet rajzol a bejárati ajtó ablakára, s középebe szakadt szírmot illeszt. Margit porszívózik, s a szemeteszsákot teszi ki. Lakásának szűk ajtaja maximum másfél szobát sejtet. Ingpólóban, köpenyben, papucsban esik meg. Nem „Királyok, hercegek, grófok”-ról szól ez a mese. Alföldi alacsonyán húzza meg a történet ívét. Az aktussal meg se várja a zene önkívületét, már Mefisztó éjszakáról énekelt ariosója alatt összehamarkodja a testi szerelmet. Kisemberek piti vonzalmáról van szó, nincs itt semmi nagyszabású, a bűn, a kárhozat is kisszerű.

Ha van Alföldi *Faustjának* megbotránkozató megoldása, akkor az a templomjelenet és a Walpurgis-éj párba állítása. Egy képcserével eléri, hogy a két ellentétes hangulatú jelenet egymás mellé, egy díszletbe kerüljön. A templomban Faust orgonál vakszemüvegben, a láthatóan állapotos Margitot pedig az álszentek kórusa végigkorbácsolja. Am a tömeg a Walpurgis-éj boszorkányszombatjára is ugyanaz marad, csak napszemüvegüket veszik le. Ugyanazon emberi lelkek szent és ördögi élete. Ezt mutatja világosan Alföldi. (Ha megérti egyszer, a klérus nagy erővel tiltakozni fog.)

A Walpurgis-éjben kerül elő másodszor a meztelenség. A nyitó képben Faustnak az ifjúság, a tavasz képzetét meztelen táncos pár idézi föl. Ő akkor pisztolylövéssel hessenti el a kellemetlen illúziót. Itt most a børszerkós, narkós fiúk-lányok poráron gyötörnek meg egy ruhátlan párt, akárha Faust és Margit lelkét vonnák kínpadra. Ugyanitt a nyílt színen tépik ki Margit testéből a bűnös szerelem gyümölcsét. A műtétet maga Mefisztó irányítja külön e célra leengedett átlátszó kalickában. A véres cafatokat élvezettel dobja a plexifalra.

A *Faustnak* igencsak jót tesz, hogy Alföldi friss szemmel, elfogulatlanul néz rá. Ötleit izléssel adagolja, mindvégig belül marad a türelmi zónán, amelyet még a kényesebb izlésű operabarátok is méltányolhatnak. Ahol kell, hagyja énekelni az énekeseit. Ugyanakkor minden áriához kitalál valamit. Tudjuk: az ária az opera zenei értelemben legdédelgettebb, színházi szempontból viszont legkínosabb pillanata. Valentin fölsebzí karját, s imája alatt vérszerződést köt húga képmásával. Margit a porszívó csövébe álmodozza a Thulei király balladáját. Szerelmes kavatínája közben Faust a magasba emelkedik (igen lassan, stresszmentesen), az áriához kapcsolódó hegedűszólót pedig egy rosszul alvó szomszéd játssza.

A zárójelenet azzal indul, hogy Margit gyermeke sírját kaparja. A nyitó képbe térünk vissza, ismét a fa alatt vagyunk. Margit öngyilkos lesz, Faust főbe lövi magát. Mindketten gyermekük sírjára rognak. Ugye emlékeznek még Mefisztó és Faust alkujára: „itt a Földön én szolgállok téged, de ott lent a lelked enyém.” S persze tanultuk hittanból, hogy az öngyilkosok lelke a pokolra jut – ám ezzel a váratlan öngyilkossággal mintha mégis beteljesülne az első kép fausti halálóhaja, s mintha Mefisztó hoppon maradna.

S itt nagyon kell figyelniük, hisz az egész előadás értelmének kell következnie!

Lássuk csak: Mefisztó – aki Bernadi alakjában egyébként Alföldi alteregója – lassan fölveszi a pisztolyt, majd unottan *rágyújt vele*. Előrejön a rivaldához, felénk fújja a füstöt, finoman meghajol, karját széttárja: „ennyi volt!”

Ennyi, azaz semmi, bölint fejcsóválva a néző. Modernitás, ötletthalmaz; a szórakoztató este végül nem fut ki sehová, semmi értelme nem támad.

Alföldi sziporkázó színházi leleménye igen jót tett a *Faustnak*. De vajon jót tett-e a *Faust* Alföldinek? A sok-sok okos megoldás oázisa szépen mutat a végső megoldatlanság sivatagjának széléről. A néző elindul a ruhatárba, és banális, fennkölt szavakat mormol: „hit, démoni csáberő, hangzuhag, büntudat, átélés, megrendülés.”

Vajon jelentenek-e még bármit is mai korság?

CHARLES GOUNOD: FAUST (Szegedi Nemzeti Színház)

DÍSZLET-JELMEZ: Kentaur. **KOREOGRÁFUS:** Király Attila. **KARIGAZGATÓ:** Koczka Ferenc. **KARMESTER:** Vincent Monteil, Molnár László, Philippe de Chalendar. **RENDEZŐ:** Alföldi Róbert.

SZEREPLŐK: Daniel Galvez-Vallejo/Daróczy Tamás, Fernand Bernadi/Réti Attila, Jacques Gay/Káldi András, Raphaëlle Farman/Dér Krisztina, Schöck Atala/Simon Krisztina, Altorjay Tamás/Andrejcsik István/Vághelyi Gábor, Szonda Éva/Tóth Judit.